

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain muuttamisesta (HE 21/2017 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Aku-Petteri Korhonen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Pekka Sandholm, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Sirpa Sarlio-Lähteenkorva, sosiaali- ja terveysministeriö
- opetusneuvos Marjaana Manninen, Opetushallitus
- ylitarkastaja Jenni Anttila, Maaseutuvirasto
- erikoistutkija Susanna Raulio, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- tekninen asiantuntija Jaana Weckman, Vantaan kaupunki
- ostopäällikkö Sirpa Viinikari-Kauria, Vantaan kaupunki
- toiminnanjohtaja Jyrki Jalkanen, Kauppapuutarhaliitto ry
- maitoasiamies Leena Ala-Orvola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Riitta Brandt, Maidonjalostajien ja meijeritukkukauppioiden työntantajaliitto ry
- toiminnanjohtaja Marja-Riitta Kottila, Pro Luomu ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Timo Taulavuori, Puutarhaliitto ry
- Maidonjalostajien ja meijeritukkukauppioiden työntantajaliitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- oikeusministeriö

Valiokunnan mietintö MmVM 6/2017 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annettua lakia. Esityksen mukaan koulumaitotukea koskevat säännökset muutetaan vastaamaan uudistettua Euroopan unionin lainsäädäntöä. Samalla lakiin lisättäisiin oppilaille jaettavaksi tarkoitetuille hedelmille ja vihanneksille myönnettävän Euroopan unionin lainsäädäntöön perustuvan tuen käyttöönottoa ja täytäntöönpanoa koskevat säännökset. Jatkossa nämä järjestelmät muodostaisivat yhtenäisen koulujakelutuen. Sen tarkoituksena on edistää terveellisiä ruokailutottumuksia tuemalla kyseisten tuotteiden kulutusta kouluissa ja päiväkodeissa.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2017 lisätalousarvioksi. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2017.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta toteaa, että EU:n lainsäädännössä koulumaitotukea ja kouluhedelmätukea koskevat säännökset on yhdistetty. Jatkossa molempien tukijärjestelmien täytäntöönpanon edellytyksenä olevat kansallisesti laadittavat strategiat perustuvat samoihin säännöksiin. Myös järjestelmien rahoitusta koskevia säännöksiä on yhtenäistetty samoin kuin tuen kohteen ja määrän sääntelyä. Suomen kannalta keskeisimmät muutokset koskevat tuotteiden jakelun lisäksi toteutettavia liitännäistoimenpiteitä. Muutosten tarkoituksena on EU:n lainsäädännön mukaan kyseisten maataloustuotteiden kulutuksen lisääminen ja ruokavalioiden muovaaminen terveellisemmiksi. Tarkoituksena on myös luoda lapsille suhde maatalouteen ja maataloustuotteisiin.

Edellä todetuista muutoksista on säädetty asetusten (EU) N:o 1308/2013 ja (EU) N:o 1306/2013 muuttamisesta hedelmien ja vihannesten, banaanien ja maidon toimittamista oppilaitoksiin koskevan tukijärjestelmän osalta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/791, jäljempänä koulujakeluasetus. Hallituksen esityksen tavoitteena on varmistaa, että kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa koulujakelujärjestelmää koskevan uudistetun EU:n lainsäädännön täytäntöönpanon Suomessa ja että myös kouluhedelmätuen myöntäminen tulee jatkossa mahdolliseksi.

Valiokunnalle toimitetusta selvityksestä on käynyt ilmi, että suomalaisten kasvisten sekä hedelmien kulutus on huomattavasti matalampaa kuin mitä terveyden kannalta on toivottavaa. Sen vuoksi on pidetty tarpeellisena, että Euroopan unionin ns. kouluhedelmäohjelma otetaan käyttöön myös Suomessa. Valiokunta pitääkin erittäin myönteisenä, että nyt käynnistetään koulujakelutuki, joka kattaa koulumaidon lisäksi myös kasvisten, hedelmien ja marjojen jakelun. Laki ehdotuksen 33 §:n mukaan tuotteiden on vastattava ravitsemussuosituksia.

Luonnonmukaisten tuotteiden osalta valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU:n markkinajärjestelyasetukseen (EY) N:o 1308/2013 sisältyvän 23 artiklan 11 kohdassa säädettyihin jäsenvaltion harkintavaltaan kuuluviin tuotteiden valintaperusteisiin kuuluvat myös luonnonmukaiset tuotteet. Kansallisella tasolla on lisäksi huomioitava valtioneuvoston periaatepäätös kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen (Clean-tech-ratkaisut) edistämisestä julkisissa hankinnoissa, joka suosittelee luomulle 20 prosentin osuutta 2020 mennessä. Lisäksi valtion hankintayksiköt

Valiokunnan mietintö MmVM 6/2017 vp

noudattavat julkisissa hankinnoissa muun muassa seuraavia tavoitteita: Keittiöissä ja ruokapalveluissa on hankittava ravitsemussuositusten mukaisia sekä luonnonmukaisesti tuotettuja, kasvispainotteisia tai sesonginmukaisia elintarvikkeita. Julkisissa keittiöissä tarjotusta ruoasta tulee olla luomua 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Valtioneuvosto suosittelee lisäksi, että muutkin hankintayksiköt noudattavat näitä periaatteita. Esityksessä onkin pidetty johdonmukaisena, että luomun käyttöä edistetään myös koulujakelujärjestelmän mahdollistamissa puitteissa.

EU:n koulujakeluasetuksen perusteluiden mukaan on myös pyrittävä varmistamaan paikallisten ja alueellisten tuotteiden jakelu. Valiokunta korostaakin sitä, että Suomen koulujakelujärjestelmällä tulee edistää paikallisten tuotteiden käyttöä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että koulumaitojärjestelmä on tarkoitus säilyttää mahdollisimman paljon nykyisenkaltaisena. On arvioitu, että koulumaitotuki voidaan käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa kohdentaa edelleen kaikille päivähoitossa sekä ensimmäisen ja toisen asteen oppilaitoksissa oleville lapsille. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on toisaalta todettu, että määrärahan rajallisuuden ja luonnonmukaisten tuotteiden korkeamman tukitason vuoksi tuettavia tuotteita jouduttaneen nykyisestä supistamaan ja keskittämään tuki nestemäisiin tuotteisiin. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että ohjelmaan kuuluvien muiden kuin nestemäisten maitotuotteiden määrä pyritään säilyttämään nykyisellä tasolla.

Esityksessä on todettu, että luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden suosiminen järjestelmässä hyödyttää koko luomuketjua määrien kasvaessa. Hintaero tavanomaisesti tuotettuun on yleensä suuri, minkä vuoksi suuri osa tuotteita kouluihin ostavista tahoista valitsee nykyisin tavanomaisesti tuotetun vaihtoehdon. Hintaeroa voitaisiin kompensoida korkeammalla tukitasolla. Pienikin kysynnän kasvu saattaa kannustaa hedelmien ja vihannesten tuottajia siirtymään luomutuotantoon. Koska tukitasoista on tarkoitus säätää valtioneuvoston asetuksella, tarkemmat tuotekohtaiset vaikutukset voidaan kuitenkin arvioida vasta asetuksen antamisen yhteydessä.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on tuotu esiin, että luomuruoan suosiminen on perusteltua ympäristösyistä. Toisaalta on myös käynyt ilmi, että luomutuotteiden suosiminen ei ole terveysnäkökulmasta perusteltua. Niiden ravintosisältöä on verrattu tavanomaiseen ruokaan useissa tutkimuksissa, eikä merkittäviä eroja ole todettu. Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että luomutuotteiden selvästi korkeampi tukitaso voi johtaa rajallisten resurssien kohdentamiseen tuotantomenetelmiin eikä lasten terveellisten ruokatottumusten parantamiseen, mikä on kuitenkin tuen alkuperäinen tavoite. Rajallisen tukimäärän liian voimakas kohdentuminen luomutuotteille voi johtaa siihen, että jaettavia tuotteita on määrällisesti vähemmän. Edellä esitettyyn viitaten valiokunta katsoo, että tulee mahdollisuuksien mukaan välttää sitä, että tuen avulla tuotteet eriarvoistetaan tuotantomenetelmän mukaan. Hankintaa tekevän tulee mahdollisimman pitkälle voida päättää eri vaihtoehtojen välillä ottaen erityisesti huomioon, että rahoitus on niukkaa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että lapsia innostetaan syömään monipuolisesti hedelmiä, marjoja ja vihanneksia myös koulun ulkopuolella ravitsemussuositusten mukaisesti. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että saadun selvityksen mukaan hedelmissä ja vihanneksissa huomattava osa luomutuotteiden tarjonnasta on tuontituotteita. Suomalaiset syövät jo tällä hetkellä maailmassa toiseksi eniten esimerkiksi makeita banaaneja, joten niiden kulutusta ei tarvitse lisätä. Myös sitrushedelmien kulutus on hyvällä tasolla. Valiokunta korostaakin, että tukitoimenpiteet

Valiokunnan mietintö MmVM 6/2017 vp

tulee kohdistaa laadukkaisiin kotimaisiin kasviksiin, jolloin hyöty myös elinkeinon ja maan konnaistalouden näkökulmasta on paras mahdollinen. Lisäksi myös hedelmien ja vihannesten hankinnassa tulee korostaa sesonkiluonteisuuden, lähituotannon ja lyhyiden kuljetusmatkojen huomioimista.

Koulujakelujärjestelmään liittyvien liitännäistoimenpiteiden käyttöä perustellaan esityksessä sillä, että ne nähdään keskeisenä välineenä, jonka avulla lapset saavat uuden suhteen maatalouteen ja erilaisiin, erityisesti heidän alueellaan tuotettuihin maataloustuotteisiin. Valiokunta pitääkin erittäin tärkeinä liitännäistoimenpiteiden tavoitteita, kuten lasten terveellisten ruokailutottumusten ja ruokakasvatuksen edistämistä sekä tietämyksen lisäämistä maataloustuotannosta ja lähiruoasta, jotka kotimaisten tuotteiden kysymyksessä ollen sellaisenaan edustavat ympäristöystävällistä ja eettistä tuotantoa.

Lopuksi valiokunta pitää välttämättömänä, että koulujakelujärjestelmän hallinnollinen menettely ja käytännön toteutus muodostuvat mahdollisimman yksinkertaisiksi ja selkeiksi. Kaikilta osin tulee välttää tarpeettomia määräyksiä ja rajoituksia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 21/2017 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 11.5.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Reijo Hongisto ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Kari Kulmala ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Harry Wallin sd
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius